

STENOMUSEEN 30

MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER – JUNI 2005

Frk. Ovartacis ankomst til Steno Museet

Steno Museet gjorde sig ikke de store overvejelser mht. at modtage en gave, da lektor, dr. med. Ursula Friedrich henvendte sig i april måned. Hun ønskede at donere et maleri af Ovartacis til Steno Museet.

At modtage gaver til Museet er en glæde, selv om en donation undertiden er forbundet med et stort arbejde. Genstande skal udvælges ud fra deres relevans for nutiden og fremtiden. De skal registreres, måske konserveres og udforskes. Endelig er hver eneste kvadratmeter i udstilling og magasin forbundet med udgifter til el, varme og rengøring.

Ovartaci er i vide kunst- og psykiatriske kredse kendt som den patient, der i en menneskealder var indlagt på Psykiatrisk Hospital i Århus. Under kyndig vejledning af overlæge Johannes Nielsen fik Ovartaci lov til at udfolde sine kunstneriske talenter, og han udførte en lang række spændende skulpturer og malerier, hvoraf de fleste er udstillet i Museet på Psykiatrisk Hospital i Århus.

Frk. Ovartaci iført hvid hætte og højhelede sko. (Foto: Hanne Tegllhus)

Frk. Ovartaci er et 212 cm højt oliemaleri af en meget langstrakt, slank kvindefigur. Maleriet er udført på et aflagt, sammensyet lagen, der stammer fra hospitalet.

Der knytter sig ydermere en særlig historie til maleriet. Ursula Friedrich var ansat på den afdeling, hvor Ovartaci var indlagt. Da hun blev gravid, fulgte Ovartaci med stor interesse den forestående fødsel, og han forestillede sig, at Ursula Friedrich ville få en datter. Til Ovartacis skuffelse fødte hun imidlertid en søn, hvorefter han i frustration gav den nybakte mor et maleri. Hun skulle have en datter og fik så en af Ovartacis egne "døtre", "Frk. Ovartaci", som han skrev øverst på maleriet.

Ovartacis dyrkelse af det kvindelige kom ikke bare til udtryk i hans ønsker og malerier. Han klædte sig ofte i kvindetøj, og hans kunstnernavn, Ovartaci, kan have være inspireret af ordet "ovarie". Frk. Ovartaci skal nu konserveres og senere udstilles.

ms&ht

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 4 gange årligt. Det sendes til foreningens medlemmer, men kan frit hentes af alle i Museets foyer. Stof kan sendes til Steno Museet.

Redaktion:

Knud Erik Sørensen (ansv.)
kes@kes.dk

Aase Roland Jacobsen
aase.jacobsen@si.au.dk

Hanne Teglhus
hanne.teglhus@si.au.dk

Hans Buhl
hans.buhl@si.au.dk

Layout:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Clemenstrykkeriet, Århus.

STENO MUSEET

Danmarks Videnskabshistoriske Museum

C.F. Møllers Allé 100
Universitetsparken, 8000 Århus C
Tlf: 8942 3975, Fax: 8942 3995
E-mail: stenomus@au.dk
Web: www.stenomuseet.dk

Åbningstider: tirsdag-fredag kl. 9-16
lørdag-søndag kl. 11-16
mandag lukket

Plakatkonkurrence – giv os en god idé

Steno Museets Venner ønsker at blive mere synlig og udskriver en konkurrence.

Steno Museets Venner har eksisteret som forening siden 1981 – i de første mange år under navnet “Videnskabshistorisk Museums Venner”. Foreningen har fra sin dannelselse haft som formål at yde støtte til Museet, dels økonomisk, dels gennem andre aktiviteter. I de senere år har foreningen kun haft ringe muligheder for at støtte Museet økonomisk, men har så gennem bogudgivelser og udgivelse af medlems- og orienteringsbladet *Stenomusen* fortløbende kunnet stimulere interessen for Museet og dets aktiviteter, ligesom alle foreningens medlemmer må formodes at være gode ambassadører for Museet.

Efter indvielsen af Steno Museet i 1994 fik foreningen ikke blot et nyt navn, men fik også mulighed for at tilbyde sine medlemmer en markant forøgelse af medlemsgoderne. Det årlige kontingent er på 120 kr. for enkeltpersoner, og dette beløb kan hurtigt tjenes hjem af besøg på Museet. Mere idealistisk er et medlemsskab af foreningen i sig selv en støtte til Museet.

Medlemsgoderne

- Årlig boggave, normalt af foreningens egne udgivelser.
 - *Stenomusen* med orientering om aktiviteter på Steno Museet frit tilsendt.
- Desuden giver personligt medlemskab:
- gratis adgang til Museet
 - 10% rabat ved køb i museumsbutikken
 - 10 kr. i rabat til planetarieforestillinger.

En plakat skal synliggøre

Medlemstallet i Steno Museets Venner har været ret stabilt gennem mange år, men tallet kunne sagtens værre endnu større. Tidligere tiltag for at øge medlemstallet har ikke haft nogen videre effekt.

I et forsøg på at blive mere synlig – og naturligvis med det konkrete formål at øge medlemstallet – ønsker Steno Museets Venner et flot og kreativt blikfang. Steno Museet har sit eget, velkendte logo – det har Steno Museets Venner desværre ikke, men ideer hertil modtages gerne. For nærværende vil bestyrelsen dog udelukkende satse på at få fremstillet en stor plakat, der kan informere om foreningen og medlemsfordelene.

Vi beder hertil om læsernes hjælp, idet vi udskriver en plakatkonkurrence. Det vil være naturligt, at plakaternes indhold relaterer sig til videnskabshistorie, medicinhistorie og til Steno Museet. Plakaten tænkes op- og hængt i museets forhal og bør være udformet, så den – måske i formindsket udgave – kan bruges som blikfang andre relevante steder.

Plakaten skal være visuelt indbydende og kun indeholde lidt tekst, idet vi tænker os, at der under plakaten vil være anbragt foldere, der mere indgående fortæller om Steno Museets Venner.

Konkurrencebetingelser

Plakaten skal være farvestrålende og i øvrigt overholde følgende betingelser:

- Formatet skal være A2.
- Plakatens motiver skal relatere sig til Steno Museet og/eller videnskabshistorie og medicinhistorie.
- Ud over foreningens navn skal plakaten

Plakat med fint blikfang. Fra Museets særudstilling 2001.

også indeholde en tekst med medlemsfordelene.

Hvis du har en kunstnerisk åre eller blot en god ide, så find pennen, penslen eller computeren frem og giv os et eller flere bud på, hvordan plakaten bør se ud. Den endelige version af plakaten vil evt. blive udført af en professionel.

Indsend eller indlever dit forslag til et medlem af bestyrelsen, eller aflever det i butikken senest 30. september 2005, husk at anføre navn, adresse, e-mail og tlf. Konkurrencen er åben for alle.

Præmie

Steno Museets Venner udsætter en præmiesum på i alt 1000 kr. til indkøb i Steno Museets butik. Såfremt vi kombinerer flere af de indkomne forslag, fordeles beløbet mellem bidragerne. sø

Vand alle Vegne

Det er
Museets
skolestue,
som i fire måne-
der lægger lokale
til denne særudstil-
ling, hvis emne er vand.

Ideen til dette emne stammer
fra en lærebog til gymnasiet,
som udkommer i august måned.
Udstillingen vil fra den 16. januar 2006
være at se på Orion Planetarium i Jels
Udstillingen involverer forskning fra
seksten forskere på universitetet og vil
behandle emner som vands kemiske og
fysiske egenskaber, vand i hjernen, vand
og lyd, brintteknologi og havforsk-
ning. Udstillingsansvarlig er Rikke
Schmidt Kjærgaard. Udstillingen
åbnes af rektor fredag den
2. september kl. 14.

nb

Udstilling om vand og aktuel forskning knyttet til vand. Den 2. september
åbner en lille særudstilling i serien om aktuel forskning ved Aarhus Universitet.

*Torvet i Inspiratoriet.
KHR arkitekter.*

Nu bygger vi

I 2008 åbner Aarhus Universitet et naturvidenskabeligt udstillings- og læringscenter – et INSPIRATORIUM.

Centrets formål er at bidrage til en naturvidenskabelig dannelse ved at skabe en bred forståelse for og af natur- og lægevidenskab. Målet nås ved at lave udstillinger og publikumsaktiviteter, der på en engagerende måde lægger vægt på natur- og lægevidenskabens udviklingshistorie, metoder og resultater. Derved understreges disse videnska-

bers indflydelse på den kulturelle, sociale og teknologiske udvikling.

Torvet bliver et centralt rum

Det 2000 m² store INSPIRATORIUM etableres som en underjordisk udvidelse af Steno Museet. Det centrale rum bliver Torvet, hvortil der vil være adgang fra Steno Museets foyer.

På Torvet bliver der rige muligheder for at lave demonstrationer og eksperimenter, rollespil om historiske eller aktuelle videnskabelige kontroverser, foredrag, høringer, videnskabscaféer og andre aktiviteter, som inddrager publikum i dialog med forskere og forskningsformidlere.

Fra Torvet bliver der adgang til udstillings-salene. Der bliver fire sale på hver 150 - 250 m² til basisudstillinger. Endvidere etableres der et åbent magasin på 150 m², hvor nogle af Museets videnskabshistoriske klenodier kan præsenteres. Der indrettes endvidere en sal til mindre børn. Her vil de kunne tumle med spændende forsøg og opstillinger.

Endelig bygges et særlig sikret og klimareguleret lokale på godt 200 m² til særudstillinger.

Oplevelser med perspektiv

De nye udstillinger kombinerer den traditionelle kulturhistoriske museumsudstilling med hands-on opstillinger og andre aktivi-

teter, som er typiske for science centre. På denne måde sættes oplevelse og interaktivitet ind i en historisk og kulturel sammenhæng, som kan skabe perspektiv i oplevelsen. Derved fører de mange aktiviteter til refleksion og ny læring. Målet er således ikke blot hands-on, men også minds-on.

En projektgruppe står bag

INSPIRATORIET tegnes af arkitektfirmaet KHR AS, som er et af Danmarks største arkitektfirmaer. Udstillingerne planlægges af en projektgruppe med tilknytning til Steno Museet. Den trækker på Steno Institutets ekspertise i videnskabshistorie, didaktik, videnskabskommunikation og erfaring i at

indrette udstillinger. I forbindelse med idéudviklingen af de nye udstillinger er der etableret kontakt til nogle af verdens førende videnskabsmuseer. Endelig er projektgruppen i den enestående situation, at Museet bag sig har nogle af de største og mest aktive natur- og lægevidenskabelige forskningsmiljøer i Danmark.

Færdigt i 2007

For at sikre den idémæssige og praktiske kvalitet af INSPIRATORIETS mange interaktive opstillinger er der etableret et samarbejde med Experimentarium i København, som internationalt er blandt de førende på dette felt.

Bygningen af INSPIRATORIET og ombygninger i Steno Museet er budgetteret til 46 mio. kroner, som er tilvejebragt fra Lundbeck Fonden, Villum Kann Rasmussen Fonden, Aarhus Universitets Forskningsfond, Århus Amt og Aarhus Universitet. Til indretningen er der foreløbigt 10 mio. kroner.

Det forventes, at byggeriet går i gang i marts 2006 og vil være færdigt i sommeren 2007. Derefter kan monteringen af udstillingerne påbegyndes, således at INSPIRATORIET kan slå dørene op i 2008. Hermed åbnes et kraftcenter for videnskabskommunikation til glæde for byens borgere, gæster, turister og ikke mindst for børn og unge under uddannelse. *kmp*

Ovenlyset til Torvet set fra Parken.
KHR arkitekter.

Generalforsamlingen i Steno Museets Venner

Onsdag den 30.marts 2005 blev der afholdt generalforsamling på Steno Museet.

1. Valg af ordstyrer

Foreningens formand Bjarning Grøn bød velkommen til generalforsamlingen og foreslog museumsdirektør Kurt Møller Pedersen som ordstyrer. Kurt Møller Pedersen blev valgt med akklamation. Han konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt og gav derefter ordet til Bjarning Grøn.

2. Formandens beretning

Bjarning Grøn indledte sin beretning med at minde om de tre områder, hvor igennem foreningens arbejde manifesteres:

- Økonomisk støtte til museet.
- Bogudgivelser.
- Udgivelse af medlems- og informationsbladet *Stenomusen*.

ad a) Der er i årets løb ikke givet egentlige tilskud til museet. Der er dog ydet indirekte økonomisk støtte, idet overskuddet fra salget af foreningens bogudgivelser tilfalder museet.

ad b) Foreningen har en række bogprojekter i gang. Nogle titler i bogkataloget er tæt på at være udsolgt. I hvert enkelt tilfælde vurderes det, om bogen skal genoptrykkes.

Bestyrelsen skal diskutere en ide til en ny bog. Bogen skal bestå af ti kapitler á ca. ti sider. Hvert kapitel skal rumme historien om en stor opdagelse fra det 20. århundrede. Der vælges et eksempel fra hvert årti.

I tilknytning til sin redegørelse for foreningens bogprojekter gav formanden ud-

tryk for det ønske, at museet i forbindelse med de kommende års store ændringer i endnu højere grad vil kunne inddrages i undervisning på alle niveauer. Bjarning Grøn ser foreningens bogudgivelser som en del heraf. Foreningen kan iværksætte produktion af bøger på det rigtige niveau og med kort produktionsstid.

ad c) Der er i det forløbne år udgivet 4 numre af *Stenomusen*. *Stenomusen* er foreningens væsentligste bidrag til museet. Det er et værdifuldt talerør for Museet og dets medarbejdere. Bladet er desuden en nyttig informationskilde for foreningens medlemmer og for besøgende på Museet. *Stenomusen* findes i en papirudgave og i en web-udgave på Museets hjemmeside.

Bjarning Grøn omtalte foreningens kontakt med Jydsk Medicinhistorisk Selskab. Formanden for Jydsk Medicinhistorisk Selskab, Bjarne Møller-Madsen, har tilkendegivet, at han er villig til at indtræde som suppleant i bestyrelsen for Steno Museets Venner.

Der er i det forløbne år afholdt 2 møder i foreningens bestyrelse. Bjarning Grøn takkede bestyrelsesmedlemmerne for deres arbejde. Han rettede en særlig tak til Poul Gade for hans store arbejde med at varetage foreningens økonomi og til Knud Erik Sørensen for hans store indsats i forbindelse med udgivelse af *Stenomusen*.

Efter en kort diskussion om foreningens bogudgivelser konkluderede ordstyreren, at bestyrelsen må arbejde videre med dette emne. Derefter tog generalforsamlingen beretningen til efterretning.

3. Fremlæggelse af regnskab

Poul Gade uddelte to bilag til dette punkt. Han kommenterede det reviderede regnskab for 2004, idet han redegjorde for de enkelte poster på regnskabet indtægts- og udgiftsside. Der er et overskud på regnskabet for 2004 på 15.232 kr. Det skyldes først og fremmest, at der i 2004 ikke har været udgifter til bogtryk eller direkte tilskud til Museet. Desuden har flere medlemmer end sædvanligt betalt kontingent for 2005 i december 2004.

Poul Gade bemærkede, at revisoren ikke har haft kommentarer til regnskabet.

Poul Gade oplyste, at foreningen i øjeblikket har 346 medlemmer. Heraf er der 182 enkeltmedlemmer, og 88 er medlemmer som par. Der er desuden 69 livsvarige medlemmer og 5 institutionsmedlemskaber. Der har i årets løb har været en medlemstilgang på 36 og en afgang på 19.

Poul Gade omtalte endvidere restoplægne af foreningens bogudgivelser. De store restoplæg på nogle titler skyldes, at der ved bogtryk skal trykkes store oplag for at opnå en lav enhedspris.

Regnskabet for 2004 blev godkendt af generalforsamlingen.

4. Vedtægtsændringer

Bjarnig Grøn begrundede forslaget om bortfald af §5 i vedtægterne for Steno Museets Venner. §5 er forældet, idet der ikke med de ændrede ejerskabsforhold for Museet findes en særskilt bestyrelse for Museet.

Kurt Møller Pedersen gjorde opmærksom på, at der er planer om at oprette et museumsråd for Steno Museet, og at Steno Museets Venner kan forvente at blive tilbudt repræsentation i dette råd. Kurt Møller Pedersen

foreslog derfor, at §5 opretholdes. Knud Erik Sørensen og Hans Buhl argumenterede for fjernelse af §5. Paragraffen er overflødig, og en lignende bestemmelse kan indsættes i bestyrelsens forretningsorden, hvis det viser sig nødvendigt.

Kurt Møller Pedersen frafaldt herefter sit forslag.

Generalforsamlingen tilsluttede sig bestyrelsens forslag, og ordstyreren konkluderede, at §5 er fjernet fra foreningens vedtægter.

5. Kontingent

Kontingentet er 120 kr. for enkeltmedlemmer, 180 kr. for par, 1.500 kr. for et livsvarigt medlemskab og min. 200 kr. for institutioner.

Bestyrelsens forslag om uændret kontingent blev vedtaget.

6. Orientering om aktiviteter på Museet

Kurt Møller Pedersens orientering fokuserede specielt på Museets ejerskabsforhold og byggeplanerne omkring Museet.

Indtil den 1. januar 2004 var Museet en selvejende institution. Museet er nu en del af Det naturvidenskabelige Fakultet ved Aarhus Universitet. Den 1. september oprettedes Steno Institutet bestående af Steno Museet, Institut for Videnskabshistorie og Center for Naturfagernes Didaktik.

Keld Nielsen er leder af Steno Institutet. Hver enkelt af de oprindelige institutioner har sin egen ledelse.

Museets byggeplaner omfatter en udvidelse på 2.000 m². Budgettet for byggeriet er 43 mio. kr. til et underjordisk nybyggeri og 3 mio. kr. til ombygning af eksisterende bygninger. Kurt Møller Pedersen beskrev

det planlagte byggeri nærmere og forklarede om nogle af de aktivitetsmuligheder, som vil være til stede inden for Museets udvidede rammer – herunder også, hvordan de nuværende bygninger tænkes anvendt fremover.

Hans Buhl gjorde rede for de ideer, der er omkring fremtidige udstillinger på Museet. Museet skal i højere grad fremstå som en kombination af et eksperimentarium og et videnskabshistorisk museum. Nogle af udstillingerne skal rumme en større integration mellem disse to aspekter, og der skal lægges vægt på en mere formidlingsmæssig tilgang i udstillingerne.

7. Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg var Bjarning Grøn, Poul Gade og

Palle Toftthøj Nielsen. Alle var villige til at fortsætte og blev genvalgt.

8. Valg af bestyrelsessuppleanter

John Frenzt blev genvalgt. Formanden for Jydsk Medicinhistorisk Selskab, Bjarne Møller-Madsen, er villig til at indtræde som suppleant. Han blev valgt.

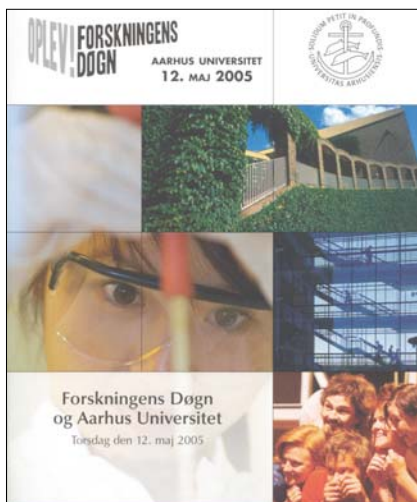
9. Valg af revisor og revisorsuppleant

Ole Knudsen og Jesper Lützen blev genvalgt som henholdsvis revisor og revisorsuppleant.

10. Eventuelt

Kurt Møller Pedersen takkede foreningen for støtte og engagement i Museets arbejde. ptn

Efter generalforsamlingen viste museumsinspektør Hans Buhl rundt i Museets flotte særudstilling *Fra land til kort*.

Forskningens døgn

Videnskabsminister Helge Sander udnævnte 12. maj til *Forskningens døgn* i hele Danmark, og Aarhus Universitet var rammen om mange arrangementer denne dag.

Planetariet bød om eftermiddagen på foredrag af professor Katherine Richardson: *Livet ombord på et forskningsskib*.

Om aftenen blev vist forestillingen *Stjernemusik* og *Planetdans*, hvorefter professor Jørgen Christensen-Dalsgaard holdt et uddybende foredrag om ultralydsscanning af stjernerne. Museet var åbent til kl. 21, og 83 fandt vej til Museet. Af disse var cirka halvdelen til foredragene. arj

En fødselsdagshilsen fra Hubble rumteleskopet

Med dette nummer af *Stenomusen* følger en DVD om Hubble rumteleskopet. Planetariet ønsker god fornøjelse med gaven.

Kære medlemmer af Steno Museets Venner. Søndag den 24. april fyldte Hubble Rumteleskopet 15 år, og det fejrede den europæiske rumfartsstyrelse ESA med udgivelsen af medsendte DVD. Som I kan se, har dagbladet Politiken, Tycho Brahe Planetarium og Danmarks Rumcenter sponsoreret de danske DVD'er.

Vi har udsendt 2.300 DVD'er fra Museet, og Orion Planetariet har udsendt ca. 900 i samarbejde med de forskellige Amtscentre for Undervisning i hele Jylland. De fleste af Amtscentrene var endda så samarbejdsvillige, at det kunne ske uden udgifter for os. Det betyder, at samtlige skoler og andre undervisningsinstitutioner med naturfagsundervisning nu har et eksemplar. Desuden har adskillige lærere og andre selv afhentet en DVD i museumsbutikken.

Hvad sker der med Hubble i fremtiden?

Kort tid efter opsendelsen opdagede man, at teleskopet, på trods af fremragende billeder, ikke kunne stilles helt skarpt. En menneskelig fejl ved slibningen af hovedspejlet havde forårsaget en "byggningsfejl". Men lige som vi kan korrigere sådanne fejl ved hjælp af briller, fik rumteleskopet også monteret en "brille" ved det første servicebesøg, hvor astronauter fra rumfærgen skiftede dele ud og gav hele rumteleskopet et serviceeftersyn. Det har teleskopet fået flere gange si-

Rumteleskopet. (Tegning: NASA)

den, men efter ulykken i 2003 med rumfærgen Columbia er det nok slut.

NASA ønsker ikke længere at bruge rumfærgerne til andet end ture til rumstationen ISS, og et forslag om at sende en service-robot op til Hubble ser ud til at være opgivet på grund af prisen. I de seneste dage har der dog været forlydender om, at NASAs nyudnævnte administrator alligevel vil gøre noget for den gamle arbejdshest. Om og hvad det bliver, vil fremtiden vise.

Der er nu så mange tekniske problemer med teleskopet, at man forventer, at det vil holde op med at fungere inden for de næste par år, hvis der ikke gøres noget. Følg selv med i dramaet, f.eks. på netsiderne www.spacetelescope.org eller www.hubblesite.org.

K A L E N D E R

Fra fredag 8. oktober 2004

Særudstilling: *Fra land til kort* – en udstilling om landmålingens og korttegnings historie.

Tirsdag 21. juni – søndag 14. august

Sommerferie på Steno Museet: *Leg med eksperimenter*. Forestillinger i planetariet kl. 11, kl. 13 og kl. 14.

Onsdag 22. juni kl. 20.00 og kl. 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Månebryllupssange*. Korværk af Bo Gunge.

Torsdag 21. juli kl. 20.00 og kl. 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Sommerhimlen*. Sommerens himmel og musik under stjernerne.

Fredag 19. august kl. 20.00 og kl. 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Hercules og de 12 opgaver*. En af de mange fortællinger om stjernebilledet Hercules og musik under stjernerne.

Fredag 2. september

Åbning af særudstilling om vand i Museets skolestue i serien om aktuel forskning ved Aarhus Universitet.

Lørdag 17. september kl. 9.00 – 17.00

Jydsk Medicinhistorisk Selskab: udflugt til museer i Herning.

Søndag 18. september kl. 20.00 og kl. 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Høstmåne og Jægermåne*. Om krøller på månens bane og sådan noget. Lidt musik.

Traditionen med fuldmåneaftenerne i planetariet fortsætter, og program frem til sommeren 2006 ligger i museumsbutikken eller på www.stenomuseet.dk. Der er forestilling de pågældende aftener kl. 20 og kl. 21.30, og det anbefales at bestille billetter. Det koster 60 kr. pr. billet.

Inlagt i dette nummer

esa IMAX
POLITIKEN den levende avis
HUBBLE
DVD